

— Anna Tanner —

Ryhmätyö tiimeissä vai tyhmätyö riimeissä? - Kokemuksia ja käsityksiä opettajatiimeistä

Meillä suomalaisilla on kaksi keskustelujen kestopuosikkia: sää ja jouluku. Säästä puhuttaessa muistojen lokerikoista löytyvät lapsuuden lämpimät ja aurinkoiset kesät. Ei loskaisia ja kylmiä talvia kannata muistella, pianhan on taas vuosikymmenen kesä!

Mihin ihmeeseen katoaa tuo positiivisuus muistellessa omia kouluajoja? Keskustelijoiden posket kiristyvät heidän kilpaillessaan siitä, kenellä oli ankarin opettaja tai kuka jäi useimmin jälkkään. Ainakin kouluruoka oli hirvittävää sontaa, niin ja liikuntatunnilla piti juosta verenmaku suussa. Toivomme omien lastemme saavan entistä laadukkaampaa opetusta, vaikka samaan hengenvetoon ihmettelemme ettei "vanhaa kunnan koulua" enää tunnu olevan.

Ristiriitaistako? Koulukulttuurin muutos on hidas prosessi. Vieläkin piilotajuisesti ollaan kiinni oppimisen, oppijan ja opettajan kliseiseissä rooleissa, vaikka toinen jalka hamuaakin kaitvaton kehittämisen perään. Tarvitaan määrätietoista opettajienkoulutusta, jotta kehittyminen ja oppiminen koulussa voisivat vastata nykyaikaisen oppimiskäsityksen haasteisiin. Muutosta ei kuitenkaan voida kaataa valmiina pakettina mihinkään opettajainhuoneeseen. Kehittämishalun täytyy lähteä yhteisöstä itseltään. Tarvitaan yhteisöllisiä arvokeskusteluja,

tavoitteita ja määrätietoisia ponnisteluja uuden opettajuuden polulla.

Tärkeä keino tuolle polulle pääsemisessä ja siellä pysymisessä on opettajien välinen yhteistyö. Edellä mainitun koulukulttuurin ohjenuorana on valitettavan pitkään ollut V.A. Koskenniemen säe: "Yksin oot sinä, ihminen, kaiken keskellä yksin." Onneksi tuosta koulukulttuurista on vähitellen saatu karistettua sellaiset eteenpäin menoa haittaavat takaiset kuin: opettajien välinen kilpailu, kateus ja heikkouksien etsiminen. Vasta vähitellen on alettu ymmärtää, että kollegiaalinen yhteistyö ja pedagoginen vapaus eivät syö vaan täydentävät toisiaan. Enää minun ei opettajana tarvitsekaan piiloutua 45 minuutiksi omaan luokkaani, suoriutua opetus- ja kasvatustehtävästäni siten, ettei siitä kenenkään tarvitse vaivautua seuraavan välitunnin kahvipöytäkeskusteluissa. Voin tehdä työtä tiimeissä!

Työpari, työryhmä, kollegiaalinen tukiryhmä, tiimi, työnjohtaja? Yhteistyön käsitteitä ja niiden määritelmiä on vähintäänkin yhtä monta kuin ryhmiäkin. On hyvä, että tuodaan esiin useita erilaisia yhteistyömalleja. Niistä kukin työyhteisö voi etsiä, ja edelleen räätälöidä itselleen parhaiten sopivan mallin. Yhteistyörukkasen täytyy hiertämättä sopia mahdol-

lisimman monen käteen. Yhteistyöhön ei luonnollisestikaan voida pakottaa, mutta ainakin koulun tärkeimmän työkalun, opetussuunnitelman, laatimisen pitäisi yhdistää kaikki yhteisön jäsenet. Koulun keskeisenä tavoitteena tänä päivänä on kasvattaa kansainvälisestikin monenlaisissa tilanteissa pärjääviä nuoria. Tähän tavoitteeseen tuskin päästään, jos opettaja pitää oman työnsä kovin eristäytyneenä. Pitäisi tietoisesti pyrkiä siihen, että kaikki työyhteisön jäsenet voisivat toimia jossain säännöllisesti kokoontuvassa ryhmässä. Yhteistyömuotojen vakiintuessa voidaan vähitellen unohtaa Koskenniemen sanat runokirjan sivuille ja tarkastella opettajan työtä vastuun ja tehtävien jakamisen näkökulmasta.

Tiimien muodostuminen vai muodostaminen? Kaikenlaisen kehittämistyön siemenen täytyy löytyä työntekijöiltä itseltään. Tiimitkin kannattaa mahdollisuuksien mukaan muodostaa intressitaustat huomioon ottaen. Toisaalta liian homogeeniset ryhmät saattavat klikkiytyä, eivätkä uudet tuulet pääse virtaamaan ryhmään: opetustyö kaavoittuu helposti. Liian heterogeenisten tiimien työskentely taas voi jäädä pinnalliseksi: tehdään kompromisseja, koetetaan saada käytäntö sujumaan, sisällölliseen analyysiin sen enempää puuttumatta. Suurelle koululle on tyypillistä, että työntekijät kuuluvat useaan erilaiseen tiimiin. Myöskin henkinen sitoutuminen noissa tiimeissä vaihtelee "pakollisesta" istumisesta syvälliseen solmutyöskentelyyn (Engeström 1997).

Ryhmän toimivuuden kannalta pidän tärkeinä seuraavia asioita:

1. Tietoisuus

- Ryhmä on koottu tietoisesti ja kaikille jäsenille on selvää, miksi he kuuluvat ko. ryhmään (esimerkiksi luokkien fyysinen läheisyys, sama luokkataso)
- tietoisuus siitä, että yhteistyössä ollaan yhtälailla antavana kuin saavana osapuolena

2. Yhteiset tavoitteet

- Ryhmän toiminnalle asetetaan tavoitteita, joihin kaikki ryhmän jäsenet haluavat pyrkiä. Kuu- luuko tavoitteisiin vain ns. koordinaatiiviset (koordinoidaan yhdessä) vai sisällytetäänkö sii-

hen myös kooperatiivisia tavoitteita (suunnitel- laan ja tehdään yhdessä)?

3. Sopiminen ajankäytöstä

- kuinka usein ja missä ryhmä kokoontuu

4. Arviointi

- kuinka ryhmä arvioi työtään ja tuloksia

5. Sitoutuminen

- kaikkien tiedostettava sitoutumisen merkitys

Ja sittenkö tiimit vain toimivat? Yhteisesti asetetut tavoitteet ja pelisäännöt ryhdittävät tiimin toimintaa, mutta loppujen lopuksi tiimityöskentelyn merkitys on jokaiselle henkilökohtainen asia. Siinä missä toinen opettaja kokee yhteistyön hedelmälliseksi saadessaan vaihtaa opetusmateriaaleja rinnakkaisluokkien opettajien kanssa, voi toinen opettaja kokea tiimityön antoisuuden kasvatuksellisia ongelmakohtia yhteisesti pohdittaessa. Tiimityön vaikutuksia on vaikea mitata, varsinkin kun ne saattavat ulottua kauas tulevaisuuteen.

Toivottavasti tulevat sukupolvet voisivat muistella kouluaikaansa siten, että opettajien välinen yhteistyö vilahtaisi oppimiskokemusten sääkartalla edes poutapilvenä.

Viite

Yrjö Engeström käyttää käsitettä "improvisoitu solmutyöskentely" yhteistoiminnasta, jossa jokin akuutti ongelma tai asia ratkaistaan mahdollisimman nopeasti niiden ihmisten kanssa, jotka vaikuttavat kyseiseen toimintaan.

Kirjoittaja Anna Tanner on luokanopettaja. Hän on kuulunut Merja Kärkkäisen väitöskirjaansa varten analysoimiin opettajatiimeihin omassa koulussaan. Aikuis- kasvatus-lehti julkaisee Kärkkäisen tutkimukseen perustuvan artikkelin "Ala-asteen opettajatiimit verkostonrakentajina - murtuuko perinteisen opetuksen suunnittelu ja opetustyö?" numerossa 4/1998. Siinä tutkija mm. etsii vastausta kysymykseen, mikä on erillisten tiimikonseptioiden ja tiimin verkostoyhteyksien käytön välinen suhde.